

UTÓSZÓ

Baka István költői életművének legteljesebb gyűjteménye az *Összegyűjtött versek*. Szerkesztői és szöveggondozói elveiben az *Összegyűjtött versek* követi a Tiszatáj kiadó Baka István életművét megjelentető sorozatának *Versek* (2003) kötetét. A költői életmű lényegi részét jelen kiadásban is a Jelenkor kiadónál megjelent *Tájkép fohással* (1996) című posztumusz kötet alkotja, melynek tartalomjegyzékét gépiratos formában még Baka István állította össze. A megjelent kötet azonban további két verset is tartalmazott, melyek nem szerepeltek a költői „testamentumban”. A Tiszatáj életműsorozatában e két vers, a *Rapszódia* és a *Sellő-szonett* már kikerült a *Tájkép fohással* „Új versek” ciklusából, és a függelékben voltak olvashatók. A függelék a *Tájkép fohással* eredeti, szerzői intenciójú kompaktságát és zártságát kívánta ellensúlyozni a Baka által fel nem vett, de életében megjelent, valamint a hagyatékában 2003-ig talált versek, változatok és vázlatok közlésével. Jelen kiadás függeléke az azóta előkerült kéziratok és gépiratok közlésével bővült, valamint azokkal a korai versekkel, amelyek publikálásához a jogörökös a *Versek* szöveggondozásakor még nem járult hozzá.

Az *Összegyűjtött versek* függeléke szöveggenetikai, formai és műfaji nézőpontok szerint oszlik ciklusokra. Minden esetben időrendi szemléletet is igyekeztem érvényesíteni a versek keletkezését és esetleges publikálását illetően. A *Tájkép fohással* egyes verseinek keletkezési évszámait Baka a gépiratos tartalomjegyzékben szerepeltette, jelen kiadás ezt a formát követi. Az *Összegyűjtött versek* függelékének bibliográfiai adatait az egyes versek után találhatja meg az olvasó a *Versektől* eltérően, ahol azok a tartalomjegyzék címlistáján szerepeltek. Az első évszám a keletkezésre vonatkozik, mely kéziratokon, kézirat hiányában a megjelent versekhez írott szerzői kommentárokból található. Évszám hiányában keltezés nélkülinek (K.n.) tekintem a kéziratokat/gépiratokat, illetve a közléseket. A keltezés nélküli közléseket követő, kérdőjellel ellátott évszám megközelítő keletkezési időszakra utal. Amennyiben egy adott vers még Baka életében – vagy halála után a jogörökösnek vagy más közlőnek köszönhetően – megjelent folyóiratban vagy napilapban (esetleg verseskötetben), külön jelzem. Függetlenül a korabeli megjelenésektől és a posztumusz közlésektől, a függelék verseit a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum Kéziratgyűjteményében (WM KGY) fellelhető Baka-kéziratokból vagy -gépiratokból közlöm. Az egyes közléseknél minimális

javitással éltem, különös tekintettel a korai gépiratos versek hosszú magánhangzóinak (í, ú, ű) technikai hiányára, melyeket a fellelhető kéziratok helyesírásához és prozódiajához illeszkedve korrigáltam.

Az *Összegyűjtött versek* függelékének első része Baka István korai, gyerek- és kamaszkori verseit tartalmazza, első verskísérleteitől az első verspublikációkig. Itt kapott helyet többek között a gyerekkori *Meséskönyv*, a kamaszkori *Kövek* versciklus (melynek számos sora visszaköszön a *Margit* című későbbi kisregényben), a Bonyhádi Közgazdaszban „érkező” álnévvel közölt első publikációk, a Tiszatájban és a Kortársban megjelent bemutatkozó versek. Felvettem ebbe a részbe azokat a korai Baka-verseket is, amelyeket Solymár Imre (*A világ teremtése, [Még mindig tépelődöm...], [a fűben a testem...]*) és Töttös Gábor (*Édesanyámnak*) közölte a költő halála után a szekszárdi Új Dunatájban.

A függelék második része azokat a verseket tartalmazza, melyek Baka egyes köteteiben még megjelentek, de gyűjteményes köteteibe (*Égtájak célkeresztjén. Válogatott és új versek, 1990; Tájkép fohással. Versek 1969–1995, 1996*) később már nem kerültek be. Így a *Magdolna-záporból* kimaradt *Hajnaltól reggelig, Szép fácska, dunna volt..., A lombon átszűrt, Már egyre több eget, Az udvar fája, Che, Temesvár után. Az erdőn; a Tűzbe vetett evangéliumból* kimaradt *Tó-szoknya; a Döblingből* kimaradt *To be or not to be*. Azok a versek is, melyek folyóiratokban, napilapokban megjelentek, de verseskötetbe nem kerültek be, ebben a ciklusban olvashatók: *Régi este, Ha volna, Nocturne, Évszakok, Köd, A hazatérő Thészeusz, Mozart-mambó, Sellőszonett. A Töredékek egy drámából* (1979) három verse *A völgy felett lebegő lány* című dráma részeit alkotják, közülük a második, a *Mária Magdolna* a későbbi *Három apokrif* (1993) első része lett. A *Transzcendens etűd* „eltüntetett” vers, Baka eredetileg ezen a címen verset közölt, majd ugyanerre a címre keresztelte át korai novelláját, *A Város és az Idegent* első prózakötete megjelenésekor (*Szekszárdi mise, 1984*).

A függelék harmadik része a költő alkalmi és tréfás verseit tartalmazza. Ilyen ritka művek az *Egy (kis) éjjeli zenetörténet, A hat tyúk*, a Délmagyarországot és a Virág cukrászdát megéneklő *Reklámversek*, a Lyukasóra felkérésére írott *Szonett-játék* és a Népszabadság hírlátékára szerzett *Ebergassing. A Vidám üzeneteket*, melyek a Kincskereső szerkesztőségében íródtak a nyolcvanas években, *Baka István vidám üzenetei* címmel Regős Helga közölte a Tiszatáj 1996-os Baka-émlékszámában. A *Dankó* című verset Darvasi László „íratta” fia egyéves születésnapjára a költővel 1995 tavaszán; Darvasi A

berlini fekete füzet című tárcasorozatába illesztette a verset Baka István halála után.

A függelék negyedik részében variációk, töredékek és vázlatok olvashatók. Részben a költő életében megjelent folyóiratpublikációk azon darabjai tartoznak ide, amelyek újraközlés során alapvető átváltozáson mentek keresztül, részben azok a később aligha nevezhető versek, amelyek a hagyatékból kézirat vagy gépirat formájában kerültek elő. A már publikált, a későbbi továbbírás következtében azonban már előszöveggé vált, illetve a kis számban megmaradt kéziratok variációk betekintést engednek néhány vers alakulástörténetébe. A *Bánat* kéziratának két részéből csupán az első, *A lombon átszűrt...* jelent meg önállóan (Tiszatáj, 1969/2). A *Szakadj, Magdolna-zápor*nak két, egymástól lényegesen eltérő változata *Zuhogj, Magdolna-zápor* címmel került elő. A *Végigver rajtad* kéziratok változata egy teljes versszakkal hosszabb a megjelent változatnál. A *Háborús téli éjszaka Passió*-része önálló versként is létezik. Az *Oly bizonytalanná* eredetije két versszakból áll, változata négyszakaszos, ezt és az *1971 nyara* című verset Ilia Mihály közölte a Tiszatáj 1996-os Baka-émlékszámában. Az *Esik* című vers később *Ősz*, majd *Október* címen nyerte el végső formáját. A *Téli dal* metaforái és a *Nocturne* a *Kép-epigrammák*ba kerültek; az ugyanebbe a jelentéssorba tartozó *Téli reggel* „már csak” egyetlen szakaszból áll. A *hat tyúk* az 1970-es években született, átírt változata 1995-ben jelent meg. Az *Apokalipszis szakácskönyvéből* három része eredetileg külön-külön és önálló címekkel (*Az Apokalipszis szakácskönyvéből*, *Karácsonyi ének*, *Megdézsmált üdvösség*) jelentek meg, ezeket a verseket nem tekintjük változatoknak. *Álomban* címen maradt fenn a kéziratok között a *Változatok egy orosz témára*. A *Pügmalión* változata, a *Délután*. *Nyár*, a *Phaeton bukása* és az [*Oly messzi-messzi minden...*] vázlata, [*Megtört ember...*], valamint számos töredék, mint a [*A csillagfény, mint férc...*], [*Az éj, mint őrbódé...*], vagy az *Idézetek egy közép-európai történelemkönyvből* kéziratok ill. gépiratok formában kerültek elő Baka István halála után. A *Mint vámpír...* kezdetű vázlatot három változatban Árpás Károly publikálta Varga Magdolnával közösen írt könyvében (*Kettős tükörben. Cikkek, tanulmányok, verselemzések Baka István életművéről*, Szekszárd, 1998). Az *Anyakönyvi kivonat* vázlatát, mely *Átutazóként* nyerte el végső formáját, Erdélyi Ágnes tette közzé az Új Dunatáj 1998-as Baka-émlékszámában.

A függelék utolsó része Baka életében publikálatlan, teljes értékű verseit tartalmazza, melyek a hagyatékból kerültek elő az elmúlt évtizedben. A *Tündének*, az [*Egy nyári délután a kert-ben...*], a

Kimondjalak, a *[Hogy néz...]*, az *Isten korbácsai*, a *Levél*, a *Nachtmusik* és a *Ha...* című, illetve kezdetű versek kéziratai a hetvenes évekből származnak. A nyolcvanas évek elejéről származhat a *Szikár alak*, melyet Tóttós Gábor közölt az Új Dunatáj 2005/3. számában. A *Bábjáték*, a *Rapszódia* és a *Sztyepan Pehotnij feltámadása* későbbi, illetve kései versek, keletkezési idejüket csak megközelítőleg ismerjük. Közülük a *Rapszodiát* Erdélyi Ágnes tette közzé a Forrás 1996-os Baka-émlékszámban. Itt jelent meg a *Sztyepan Pehotnij feltámadása*, melynek gépirata *Búcsú* címmel is fellelhető a költő hagyatékában (WM KGY 2015.96.1.).

Baka István *Összegyűjtött verseinek* előmunkálataiban és létrejöttében elengedhetetlen és önzetlen segítséget nyújtott Baka Zsuzsanna, Bíró-Balogh Tamás, Cséve Anna, Hoffmann Gizella és Lovas Csilla (Wosinsky Mór Megyei Múzeum). Külön köszönet illeti Baka Tündét, Baka István özvegyét, aki segítségemre volt a kéziratok véglegesítésében és a hiányzó adatok és dátumok pótlásában.

Bombitz Attila

([Baka István Összegyűjtött versek](#) című kötetéből)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)